

## DR. ZOLTÁN SZÉKELY LA 80 DE ANI !

Unul dintre cei mai cunoscuți arheologi din România, dr. Zoltán Székely a împlinit recent 80 de ani. Născut la 18 noiembrie 1912 la Dej, arheologul Zoltán Székely și-a făcut studiile elementare și liceale la Sfântul Gheorghe, susținându-și bacalaureatul în anul 1930. În același an se înscrie la Universitatea „Ferdinand I” din Cluj, specialitatea filologie clasică și istorie antică, luându-și licența în 1936. În toamna aceluiași an este numit profesor suplinitor de limbă greacă și latină la liceul „Wesselényi” din Zalău. Începând cu data de 1 septembrie 1937 îl găsim pe Z. Székely la Sfântul Gheorghe, invitat fiind să ocupe catedra fostului său profesor la Colegiul Mikó, Vilmos Csutak. În 1938 îl va urma pe Csutak și în calitate de custode al Muzeului Național Secuiesc. În același an obține o bursă de specializare la Universitatea din Budapesta, unde audiază cursurile unor cunoscuți profesori de arheologie ca Ferenc Tompa (preistorie), András Alföldi (epoca romană) și Gyula László (epoca migrațiilor), iar puțin mai târziu își desăvârșește specializarea la București cu profesorul Ion Andrieșescu, ceea ce-i prilejuiește să facă cunoștință cu profesorii Ion Nestor și Vladimir Dumitrescu, cărora le va deveni, ulterior, colaborator.

Z. Székely debutează ca arheolog de teren la începutul anilor '40, efectuând săpături în castrul roman de la Comolău și în villa rustica de la Ciumăfaia. În 1943 obține titlul de doctor în arheologie, istorie antică și istoria artelor la Universitatea din Cluj. După război, în 1945 își reia activitatea de custode la muzeu, iar din 1949 ocupă postul de director al Muzeului de istorie din Sfântul Gheorghe, pe care îl deține până în 1990 când este pensionat. În anii 1949—1950 a făcut parte din colectivul condus de Constantin Daicoviciu, care a cercetat *limes*-ul răsăritean al Daciei. În perioada 1951—1954 a lucrat sub îndrumarea profesorilor Ion Nestor și Radu Vulpe pe unele șantiere din Moldova (Trușești, Suceava și Poiana), adâncindu-și cunoștințele din domeniul arheologiei preistorice și medievale.

Întreaga sa activitate de arheolog a fost desfășurată sub egida Academiei Române, remarcându-se colaborarea sa strânsă, prin Ion Nestor și Eugenia Zaharia mai ales, cu Institutul de Arheologie din București. În colaborare cu ei au fost reluate, în 1968, și săpăturile arheologice în importanta stațiune neolitică de la Ariușd.

Pe lângă simpozioanele și colocviile organizate pe plan național, Z. Székely a participat — personal sau trimitându-și comunicările — la importante manifestări științifice internaționale. Z. Székely s-a impus în arheologia românească mai ales datorită numeroaselor sale săpături întreprinse în sud-estul Transilvaniei, contribuind substanțial la o mai bună cunoaștere a preistoriei, istoriei antice și medievale a acestei regiuni. Opera sa științifică se remarcă prin multitudinea problemelor abordate, fiindu-i deopotrivă familiare domenii ca neoliticul și eneoliticul, epoca bronzului, prima și a doua epocă a fierului, civilizația geto-dacică, istoria Daciei romane, epigrafia și numismatica, arheologia epocii migrațiilor și a evului mediu timpuriu.

În cursul celor 50 de ani de activitate neobosită pe tărâmul arheologiei, Z. Székely a publicat peste 130 de lucrări în prestigioase reviste de specialitate din țară și străinătate. El însuși a fost editor de publicații muzeale, dintre care se remarcă, înainte de toate, anuarul Muzeului din Sf. Gheorghe, *Aluta* (I, 1969—XVII—XVIII, 1985—1986, 1988), al cărui prim volum a apărut cu ocazia sărbătoririi a 90 de ani



de la întemeierea Muzeului și care a devenit o oglindă fidelă a activității acestei importante instituții culturale și de cercetare științifică din Transilvania.

La aniversarea venerabilei vârste de 80 de ani, cercetătorii Institutului de Arheologie din Iași îi urează domnului dr. Zoltán Székely mulți ani și sănătate pentru a continua, cu aceleași remarcabile rezultate, investigațiile în domeniul arheologiei pe care a slujit-o cu atâta competență și abnegație.

DAN GH. TEODOR

## BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. *A komolói római tábor* (Castrul roman de la Comolău), Cluj, 1943.
2. *Adatok a Székelyföld népvándorlásokhoz* (Contribuții la epoca migrației în Țara Săcuiașcă), Sf. Gheorghe, 1945.
3. *Jegyzetek Dácia történeléhez* (Notices sur l'histoire de la Dacie), Sf. Gheorghe, 1946, 52 p.
4. *A tekerőpataki népvándorlásokori lelet* (Descoperire din epoca migrației de la Valea Strâmbă), Budapesta, *Folia Archaeologica*, V, 1946, p. 95—99.
5. *Bronzkori telep Alsócsernátonban* (Așezarea din epoca bronzului de la Cernatul de Jos), *Erdélyi Múzeum*, LI, 1946, p. 76—78.
6. *A kishorosnyói La Tène-kori vár. Adatok Dácia újabb régészeti irodalmához* (Cetatea din epoca La Tène de la Boroșneul Mic. Date la literatura arheologică a Daciei), *Erdélyi Múzeum*, LII, 1947, p. 130—133.
7. *Sepsiszentgyörgy története a középkor végéig* (Istoria orașului Sf. Gheorghe până la sfârșitul evului mediu), Sf. Gheorghe, 1948, 1—29.
8. *Zetevára* (Cetatea de la Zetea), Sf. Gheorghe, 1949, 29 p.
9. *Săpăturile de la Leș—Varheghiu. Tezaurul dacic de la Șimleul Silvaniei. Săpăturile de la Bicsadul Oltului, în Materiale și Cercetări de Istorie Veche*, București, 1951.
10. *Cercetări arheologice în comuna Soroștin*, Mediaș, 1953, 15 p.
11. *Contribuții la cultura dacilor în a doua epocă a fierului*, Miercurea Ciucului, 1954, p. 1—23.

12. *Contribuții la cronologia epocii bronzului în Transilvania*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 843—865.
13. *A dalol: az erdély szkitakori leletek kérdéséhez* (Date la problema descoperirilor scitice din Transilvania), *Archaeologia Értesítő*, 1960, p. 43—46.
14. *Die Cerncahov-Sintana de Mureș—Kultur im Gebiete der Ungarischen Autonomen Region der RVR im 4. Jahrhundert u. Ztr.*, in *Bericht über den V. Internationalen Kongress für Vor- und Frühgeschichte, Hamburg 1958*, Berlin, 1961, p. 799—804.
15. *Kaiserzeitliche Fund in Ozd* (recenzie), *Dacia*, N.S., IV, 1961.
16. *Sondajele executate de Muzeul Regional din Sf. Gheorghe, în Materiale și Cercetări Arheologice*, VIII, 1962, p. 325—340.
17. *Noi tezaure dacice descoperite în sud-estul Transilvaniei*, în *SCIV*, XVI, 1965, 1, p. 51—66.
18. *Contribuții la dezvoltarea culturii Noua în sud-estul Transilvaniei*, în *Studii și Comunicări—Muzeul Brukenenthal*, 12, Sibiu, 1965, p. 21—35.
19. *Cimitirul din epoca bronzului de la Pir*, în *SCIV*, XVII, 1966, 1, p. 125—135.
20. *Așezări din prima vârstă a fierului în sud-estul Transilvaniei*, Brașov, 1966, 41 p. + IX pl.
21. *Noi inscripții romane descoperite la granița de est a Transilvaniei*, în *Arheologia Moldovei*, V, 1967, p. 133—141.
22. *Contribuții la studiul culturii Precucuteni în Valca Oltului*, în *Culegere de studii și cercetări*, Brașov, I, 1967, p. 75—85.
23. *Contribuții la problema începutului epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, în *SCIV*, XIX, 1968, 3, p. 423—428.
24. *Monumentele arhitectonice ale orașului Sf. Gheorghe, 1969*, 14 p. + 35 fig., Muzeul Sf. Gheorghe (colab. Varga Nándor).
25. *Materiale ale culturii Sintana de Mureș din sud-estul Transilvaniei*, în *Aluta*, I, 1969, p. 7—115.
26. *Contribuții la problema așezărilor și cetăților dacice din sud-estul Transilvaniei*, în *Cumidava*, III, Brașov, 1969, p. 90—108.
27. *Die frühesten slavischen Siedlungen in Siebenbürgen*, în *Slavia Antiqua*, XVIII, 1970, p. 125—136.
28. *Contribuții la cunoașterea culturii Boian în sud-estul Transilvaniei*, în *Memoria Antiquitatis*, II, 1970, p. 19—29.
29. *Villa rustica romană de la Ciomășia*, în *Studii și Comunicări—Muzeul Brukenenthal*, 15, Sibiu, 1971, p. 155—184.
30. *Contributions à la connaissance du développement de la civilisation Wielenberg*, în *Dacia*, N.S., XV, 1971, p. 307—317.
31. *Elements byzantins dans la civilisation matérielle des VI<sup>e</sup>—VIII<sup>e</sup> siècles dans le sud-est de la Transylvanie*, în *Dacia*, N.S., XV, 1971, p. 353—358.
32. *Slavii și populația băștinașă în sud-estul Transilvaniei*, în *Aluta*, III, 1971, p. 129—139.
33. *Cetatea dacică de la Cobusna*, în *SCIV*, XXIII, 1972, 2, p. 201—241.
34. *Așezări din sec. VI—IX e.n. în sud-estul Transilvaniei*, în *Aluta*, VI—VII, 1974—1975, p. 27—35.
35. *Sud-estul Transilvaniei în sec. VI—XIII*, în *Aluta*, VI—VII, 1974—1975, p. 35—57.
36. *Noi descoperiri din epoca romană în sud-estul Transilvaniei*, în *SCIVA*, XXVI, 1975, 3, p. 343—351.
37. *Contribuții privind epoca bronzului în sud-estul Transilvaniei*, în *Aluta*, VIII—IX, 1976—1977, p. 29—36.
38. *Castrul roman de la Olleni*, în *Aluta*, X—XI, 1978—1979, p. 25—36.
39. *Cultura Tisa în valea Tîrnavei*, în *Aluta*, XII—XIII, 1981—1982, p. 27—31.
40. *Considerații privind dezvoltarea culturii Wielenberg în sud-estul Transilvaniei*, în *Aluta*, XVII—XVIII, 1985—1986, p. 137—153.
41. *Așezări din secolele VII—VIII în bazinul superior al Tîrnavei Mari*, în *SCIVA*, XXXIX, 1988, 2, p. 169—198.
42. *Necropola medievală de la Peteni (comuna Zăbala, jud. Covasna)*, în *SCIVA*, XLI, 1990, 1, p. 87—110.
43. *Kora középkori települések a Székelyföldön (XI—XIV. század)* (Așezări din feudalismul timpuriu din Țara Săculiască (sec. XI—XIV)), în *Veszprémi Történelmi Ltr.* I, Veszprém, 1990, p. 3—19.

## ERUDIȚIE ȘI GENEROZITATE: PETRE Ș. NĂSTUREL LA 70 DE ANI

Convulsiile și bulversările produse în societatea românească odată cu implantarea trupelor de ocupație după cea de-a doua conflagrație mondială și impunerea regimului totalitar, cu toată suita lor de repercusiuni nefaste, au fost de natură să-i deregleze decenii în șir cursul normal pe spirala timpului și să-i pricinuiască răni adânci, necicatrizate nici până astăzi. Noii mandatarî nelegitimi ai puterii au făcut tot ce le-a stat în putință, neprecupețind nici un mijloc, oricât de brutal și meschin ar fi fost, pentru a curma firul tradițiilor cărțurărești din perioada interbelică. De la reprimare, intimidare, marginalizare, cumpărarea conștiințelor labile sau ariviste și până la suprimarea fizică, toate procedeele au fost testate cu cinism și zel, după modelul îndelung probat în Gulagul sovietic. Mai legată de rosturile ideologice și de cadența evenimentelor cotidiene, știința muzei Cllo, a intrat în vizorul special al diriguitorilor, care au încercat să o camelconizeze potrivit propriilor interese politice. În această ambianță puțin propice unei vieți intelectuale ancorate în normalitate, încorsetată și riguros supravegheată, a trebuit să se exteriorizeze generația născută între cele două războaie mondiale, plămădită nu în spiritul anxietății, compromisului și obtuzității, ci în acela al libertății, dezinvolturii și culezanței. A fost generația lui Petre Ș. Năsturel.

Eminentul savant, pe care îl omagiam cu prilejul împlinirii a șapte decenii de viață — descendent al unei renumite familii de boieri și cărțurari ce s-a ilustrat în trecutul neamului încă din evul mediu —, s-a născut la 1 aprilie 1923 la Paris, unde a și urmat școala primară și liceul „Condorect”, devenind apoi, în 1942—1943, student la Sorbona, pentru a se dedica însușirii limbilor clasice. În septembrie 1943 este mobilizat și trimis în țară, unde face eforturi pentru a-și apropia cât mai mult limba română și se preocupă de echivalarea bacalaureatului. În scurt timp, tânărul care la 20 de ani nu avea decât cunoștințe precare de română reușește să se perfecționeze în limba strămoșilor, devenind un subtil mănitor al ei, familiarizat cu cele mai ascunse sensuri și nuanțe ale sale. Respins medical de la școala de ofițeri și lăsat la vatră din același motiv de la regimentul unde fusese repartizat, se poate dedica în continuare studiilor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București între 1944 și 1946, unde își ia licența în domeniul limbilor clasice și al bizantinologiei. Paralel a urmat și cursurile Școlii de Arhivistică. După obținerea licenței este absorbit de pregătirea tezei de doctorat cu tema *Contribuții la istoria legăturilor românilor cu Bizanțul*, susținută în iulie 1949 la Universitatea din Iași și notată doar cu „bine”, întrucât i se imputau deficiențe în orientarea ideologică, de care nu s-a străduit niciodată să se debaraseze. Încă de pe băncile facultății s-a implicat în activitatea Institutului de Istorie Universală „N. Iorga”, condus de Gheorghe I. Brătianu, și a Institutului Francez de Studii Bizantine din București, condus de părintele Vitalien Laurent, oaze ce au mai păstrat până la reorganizarea și, respectiv, desființarea lor un climat elevat de muncă, într-o vreme când instrumentarul comunist cangrena din ce în ce mai nociv toate resorturile vieții culturale și științifice.

În octombrie 1948 a fost numit asistent la Institutul de Istorie și Filosofie al noii Academii, iar din luna decembrie a aceluiași an conferențiar suplinitor și ulterior definitiv de paleografie greacă la Institutul de Arhivistică, Bibliografie și Muzeografie din București, unde a lucrat doar până în octombrie 1950, când, prin restructurarea Institutului, s-a

renunțat la conferință. Situația materială i s-a agravat dramatic în iunie 1952, atunci când cei care vegheau la depersonalizarea corpului de cercetători și la transplanturile de conștiințe l-au îndepărtat din Institutul de Istorie, socotindu-l nereceptiv la dezideratele puterii. A rămas fără mijloace de subsistență până în aprilie 1953, când, drept urmare a palidului dezechet de după moartea lui Stalin, a fost angajat ca istoriograf la Direcția Monumentelor Istorice, unde a funcționat până în februarie 1957, după care s-a transferat la Muzeul de Istorie a orașului București ca șef al Secției feudale, pentru ca spre sfârșitul anului 1959 să se reînlocă la Direcția Monumentelor Istorice, de data aceasta ca istoriograf principal. Apreciindu-i-se temeinică pregătirea în domeniul bizantinologiei, în 1964, la scurt timp după constituirea Institutului de Studii Sud-Est Europene, a fost solicitat de directorul acestuia, profesorul Mihai Berza, să lucreze acolo ca cercetător, ulterior ocupând prin concurs postul de cercetător principal.

Plecat la Atena la 8 mai 1970, pentru a participa la cel de-al 11-lea Congres Internațional de studii sud-est europene, a decis să nu mai revină în țară și a cerut azil politic în Grecia, unde soției i s-a permis să-l urmeze în 1972, iar fiului de-abia în 1973. În capitala Greciei a lucrat în calitate de colaborator al Centrului de Studii Bizantine a Academiei Atheniene, iar apoi la Comitetul Grec de Studii Sud-Est Europene din Atena și la Institutul Balcanic de la Thessalonik. În septembrie 1974, după peste trei decenii, revine în Franța, unde, grație excelentei cărți de vizită alcătuită de studiile sale, este angajat în ianuarie 1975 la celebra Sorbonă în calitate de *chargé de cours* și drept colaborator la Centre National de la Recherche Scientifique, din octombrie 1975 fiind numit *attaché de recherche*, iar ulterior *chargé de recherche*, calitate menținută până la pensionare, la 2 aprilie 1988. Cursul de diplomatică bizantină de la Sorbona, înființat special pentru Petre Năsturel, continuă să fie susținut și după pensionare, cunoștințele și charisma Magistrului atrăgând prețuirea studenților francezi și străini. În aceeași măsură, conferințele sale roșile la diverse manifestări științifice captivează auditoriul prin crudiție și spontaneitate. Datorită laborioasei sale activități a fost cooptat în mai multe organisme științifice de prestigiu: Asociația franceză de studii bizantine, Asociația Internațională a Patristicienilor, Institutul Român din Freiburg i. Br., Societatea Numismatică, Asociația Slavistilor etc. Pentru a-și consolida pozițiile în lumea savantă pariziană, suspicioasă față de titlurile științifice dobândite în țările din răsăritul Continentului, în decembrie 1979 a mai susținut o teză de doctorat la Sorbona, având titlul *Les documents roumains du Mont Athos*, care a primit calificativul *très bien*. Perseverența în cizelarea până în cele mai neînsemnate detalii a textului tezei i-a amânat publicarea până în 1986, când a apărut remaniată ca titlu și conținut *La Mont Athos et les Roumains. Recherches sur leurs relations du milieu du XIV<sup>e</sup> siècle à 1654*, în colecția „Orientalia Christiana Analecta” (nr. 227), editată la Roma de Institutul Pontifical de Studii Orientale. Pentru întocmirea sa au fost benefice călătoriile de studii întreprinse la Sfântul Munte în 1978, 1979 și 1982, facilitate de sprijinul financiar primit de la Centre National de la Recherche Scientifique. Era opera cea mai întinsă și complexă ce ieșise de sub pana savantului, într-un domeniu ce îi absorbisese energia de multă vreme și în care dăduse deja numeroase alte studii remarcabile.

Paleta preocupărilor sale este extrem de cuprinzătoare, extinzându-se de-a lungul unui diapazon cronologic ce depășește un mileniu. Majoritatea lucrărilor, redactate atât în țară cât și în exil, se circumscriu istoriei românilor de pe ambele maluri ale Dunării, urmărindu-se cu predilecție contactele cu lumea bizantină, greacă, sud-slavă, otomană etc., în decursul evului mediu, reflectate îndeosebi în izvoarele bizantine, vechi, românești și slave, explorate cu pricepere și subtilitate, savantul fiind captat de exegeza textelor medievale, de decriptarea sensului termenilor arhaici, de limpezirea anumitor aspecte conexe geografiei istorice, de originea și evoluția unor așezăminte religioase, de diverse probleme de ordin politic și cultural ale comunităților românești nord-dunărene și balcanice etc.

Petre Ș. Năsturel este unul din puținii istorici români stabiliți în Occident care a reușit să nu devieze de la sfera de interese științifice îmbrățișate încă din țară, adică de la cele cantonate la trecutul românesc, ceea ce nu a fost desigur deloc facil, știut fiind faptul că temele aferente acestuia sunt departe de a se afla în prim-planul atenției istoriografiei europene, din motive ce nu-și au rostul de a fi evocate în acest cadru. Propulsarea în vizorul cercurilor savante a reclamat nu numai o autentică competență profesională, ci și un incontestabil prestigiu, care a fost dobândit prin prezențe active la numeroase congrese și simpozioane cu alese participări internaționale, dar mai cu seamă prin studii dense găzduite în periodice și alte publicații de statornică autoritate din Franța, România, Germania, Grecia, Olanda, Bulgaria etc.

Spiritul său iscoditor se lasă incitat mereu de probleme a căror rezolvare rămăsese în suspensie, manifestând circumspecție chiar și față de concluziile ce apar pentru toți axiomatic, această neacceptare a tabuurilor conducându-l nu

arareori la dezvăluirea fațetelor nerelevante ale vremurilor trecute. Meticulozitatea aparte în descălcirea amănuntelor insignifiante la prima vedere a stat adesea în obârșia deschiderii de perspective pentru pătrunderea în intimitatea unor fenomene de largă reverberație. Spre deosebire de unii confrăți care abordează aspectele dificile sau controversate cu înrâncenare, Petre Năsturel o face cu deplină degajare, percependu-se în ceea ce scrie o voluptate a actului creației. Generozitatea din viața cotidiană a fost transferată și în domeniul profesional: tuturor celor ce l-au precedat în demersurile epistemologice li se validează cu obiectivitate și culanță meritele, iar adversarilor în opinii nu li se aplică invective, ci cel mult subtile ironii șchiuitoare.

Mai mult poate decât oricare dintre confrății săi într-ale meseriei răspândiți în diasporă, a căutat cu fervoare să mențină și să înnoade contacte cu cei din aceeași breaslă rămași în țară, să fie conectat la tot ce este nou în domeniul bizantinologiei și al medievalității românești. Sutele de scrisori — adevărate perle ale unui gen epistolar spontan și nonșalant, debărat de convenționalisme și emanând o nezăgăzuită căldură sufletească —, pe care mi-a făcut cinstea să mi le adreseze în decursul ultimului deceniu, rămân o mărturie a acestui fapt, dar și a vibrației pentru realitățile românești de esență, a înțelegerii lor plină de afecțiune, chiar când erau amare și dureroase și lipsea speranța remedierilor grabnice.

Cu bucuria pentru reușitele sale în știința continentală, dar și cu mâhnirea de a nu-l avea mai aproape, în numele colegilor și admiratorilor din Iași îi urăm magistrului Petre Ș. Năsturel ani mulți și prosperi, încununăți de succese și mai mari.

VICTOR SPINEI